

A RENDSZERVÁLTÁS UTÁNI ELSŐ MŰVÉSZI SZABADSÁGGAL KAPCSOLATOS PER, AVAGY ÖNKIELÉGÍTHET-E EGY BOSZORKÁNY AZ ÚJ HÖLGYFUTÁR CÍMLAPJÁN

GOSZTONYI GERGELY

Az MTA-ELTE Jogtörténeti
Kutatócsoport (ELKH) blogja

A SZERZŐK:

DR. GOSZTONYI GERGELY

AZ ELTE MAGYAR ÁLLAM- ÉS
JOGTÖRTÉNETI TANSZÉKÉNEK
HABILITÁLT EGYETEMI DOCENSE

GOSZTONYI@AJK.ELTE.HU

2023. március 13.

1991. május 20-án napirend előtti felszólalásra emelkedett Torgyán József, az FKgP frakcióvezetője. Kiemelte, hogy a felszólalás előtt egy órával került a kezébe az Új Hölgyfutár című lap, amelynek címlapján „az ezeréves magyar államiságot súlyosan meggyalázó grafika jelent meg”.¹ A frakcióvezető által nemzetgyalázó szennylapnak aposztrofált újság címlapja álláspontja szerint „minden magyar ember érzületét mélységesen sérti.”² A Büntető törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény (Btk.) 269. §-át, azaz a közösség elleni izgatás tényállását citálta, hiszen szerinte megvalósult a magyar nemzet ellen gyűlöletre uszítás vagy gyűlölet keltésére alkalmas egyéb cselekmény elkövetése. Felszólította a jelen nem lévő legfőbb ügyészt, hogy járjon el, a lapszámokat azonnal foglaltassa le és zúzassa be, a kiadó és a grafikus ellen indítson büntetőeljárást és szorgalmazza megbüntetés-

süket. Zárszóként megjegyezte, hogy amennyiben ez nem történne meg, akkor felszólítja az összes képviselőt, hogy egyesével indítsanak büntetőeljárást, hogy „többet ebben az országban senkinek ne jusson eszébe a mi ezeréves állami szimbólumunkként valamennyiünk által tisztelt Szent Koronát gyalázni.”³

A címlapon a koronás magyar címer halálfejjé átváltozása volt látható,

amely mellett egy ördög és egy boszorkány önkielégített. A provokatív grafikát Bernáthy Sándor készítette, az újság szerkesztője pedig Szkárosi Endre volt. Az ominózus Új Hölgyfutár különszám egy tematikus, úgynevezett RÉM-lapszám⁴ volt, amelynek – a nagyjából 800-1000 példányban kinyomtatott – minden példányát szinte azonnal elkapták az országos botrány hatására.

I. Az ügyészségi vizsgálat

A Legfőbb Ügyészség tény-megállapító vizsgálatot indított, amelyben kiderítették, hogy a grafikát a frakcióvezetői felszólalás és az Új Hölgyfutár címlapján való megjelenés mellett már több alkalommal is bemutatták, ám különösebb visszhangja egyik alkalomnak sem volt. Emellett a vizsgálat kiderítette azt is, hogy a RÉM-lapszám példányai már nem voltak kaphatók.

A jogi megítélés kapcsán a Legfőbb Ügyészség arra az álláspontra jutott, hogy a címlapon szereplő „grafikai alakzat látványa kétféle módon értelmezhető: úgy,

mint az eltorzított koronás címer és úgy, mint egy koronát viselő torz koponya. E látványhoz – akárcsak pl. Munkácsi Mihály Ecce homo című festményéhez – eltérő asszociációk és eltérő érzelmi reakciók kapcsolódhatnak.”⁵ E többértelműség mellett – mivel a nemzeti jelkép megsértése tényállás akkor még nem szerepelt a Btk.-ban – kiemelték, hogy a címer az államiság szimbóluma, így nem nemzeti, hanem állami jelkép. Rádásul mivel szimbólumról van szó, a címer nem azonos az állammal. E két gondolati ív mentén a Legfőbb Ügyészség a büntetőjogi felelősségre vonást elvetette, ám a sajtóról szóló 1986. évi II. törvény (Stv.) 15. § (3) bekezdése alapján, a közérkölc megsértésére hivatkozva, bírósági indítványt tett a lap nyilvános közlésének (azaz terjesztésének) megtiltására, és ugyanekkor azonnali hatállyal felfüggesztette annak terjesztését.

II. A bírósági eljárások

Az Stv. végrehajtásáról szóló 12/1986. (IV. 22.) MT rendelet 19. § (1) bekezdése szerint a bíróság a nyilvános közlés megtiltásáról polgári nemperes eljárásban, soron kívül határozott. A Bíróság elfogadta a kérelmezettek, azaz Szkárosiék véleményét, miszerint „közérkölc fogalma nem igazán és mélységeiben megfogalmazott, azonban (...) ettől még a közérkölc fogalom létezik.”⁶ A kérelmezettek emellett azzal érveltek, hogy a bíróság nem illetékes művészi alkotások megítélésében. A végzés ugyanakkor arra az álláspontra jutott, hogy „a meztelenségnek ilyen kirívó

Torgyán József kezében az Új Hölgyfutárral

FOTO: SZIGETI TAMÁS

ábrázolása sérti a közkerölcsöt. Azoknak az embereknek az ízlését, szemérmét, erkölcsi érzékét, akik a templom előtt fejet hajtanak, a feszület előtt keresztet vetnek, és tették és teszik ezt bármilyen társadalmi rendszerben, legyen az diktatúra vagy demokrácia. Ez pedig az emberek túlnyomó többsége.”⁷ A bíróság álláspontja szerint ráadásul a közkerölcs fogalmába tartozik a nemzeti szimbólumok feltétel nélküli tisztelete is.

Az elsőfokon eljáró Fővárosi Bíróság így végzésében salamoni döntést hozott: helyt adott az ügyészség kérésének, és megtiltotta a nyilvános közlést, ám nem a teljes lapszámmra, hanem csak a címlap és a lapszám együttes nyilvános közlésére vonatkoztatva. Gyakorlatilag tehát új címlap elkészítését rendelte volna el egy már nem kapható folyóirat esetében. Jogi értelemben érdekes, hogy a végzésbe a Bíróság érvelésébe

beemelte a vallássság kérdését is, és ugyanígy nehezen védhető a nemzeti szimbólumok feltétel nélküli tiszteletének nem joginak tűnő kategóriája is.

A kérelmezettek fellebbeztek, és az elsőfokú végzés után Szkárosi nyílt levélben⁸ fordult az ügyészséghez, kérve, hogy vonják vissza a terjesztési tilalmat. Írásában kiemeli, hogy az

ügyészség álláspontjával megegyező döntés „jogerőre emelkedésétől kezdve bárki, bárhol, bármikor feljelenthet vagy beperelhet egy műalkotást, egy kulturális produktumot, csak azért, mert nem tesz neki valamilyen szempontból.”⁹ A művészettörténeti példákkal alaposan alátámasztott levél egyik kulcsgondolata, hogy a művészi alkotások (közte természetesen a meztelenség kérdése is) nem többségi szavazás (azaz a bírósági végzésben megfogalmazott vallásssos többség) alapján kerülnek megítélésre. Emellett érvelésében a nemzeti szimbólumok tabusítása ellen is fellép.

A levélnek nem lett fogantatja. Az eljárás folytatódott a bíróságon, amely másodfokon teljesen eltérő jogi álláspontra jutott. Bár a döntés kimondta, hogy egy művészeti alkotás is sérthet jogot, a „jogkövetkezmények alkalmazásánál azonban rendkívül körül-

tekintően kell eljárni, hogy alapvető alkotmányos jogok indokolatlanul ne szenvedjenek csorbát. A sajtótermék közkerölcsbe ütközését akkor lehet megállapítani, ha ezen jellege a közfelfogás szerint egyértelmű és vitathatatlan.”¹⁰ Ez utóbbit a Bíróság nem látta megalapozottnak, mivel a címlap mondanivalójának megállapítása elemzést igényel. A másodfokú döntés szerint az ügyben a közkerölcs sérelme nem valósult meg, így a nyilvános közlés tilalma sem alkalmazható.

III. Konklúzió

A győzelem pirruszi volt: elfogyott az alkotók lendülete, a lap története nem íródott tovább. „Nyertünk, de belebuktunk.”¹¹ A per mégsem volt hiábavaló. Túl rövid időre ugyan, de választ adott az arra irányuló kérdésre, hogy újra lehetségessé válik-e az, „ami ellen évtizedek óta küzdöttünk. Vagyis az ellen, hogy a politika, bármilyen ürüggyel, beleavatkozzon az irodalom, a művészet ügyeibe.”¹² Úgy tűnt, a művészeti szabadság és a szólásszabadság diadalmaskodott a politikai befolyás felett, „nem született olyan jogi precedens, amely a művészet több ezer éves működési törvényeibe történő, kívülről, felelőtlenül és műveletlenül kikényszerített beavatkozást intézményesítette volna.”¹³

Hivatkozások:

- 1 Országgyűlési napló – 1991. évi tavaszi ülészak, 1991. május 20.
- 2 Uo.
- 3 Uo.

- 4 Rémségekkel foglalkozó lapszám, benne számos jelentős művész alkotásával: például Bukta Imre, Bada Tibor, Grandpierre Attila vagy feLugossy László.
- 5 BÓCZ Endre: A Közgazdasági Egyetemtől Tatárszentgyörgyig. In: *Magyar Jog*, 2009, 56. évf., 11. sz., 644. p.
- 6 Fővárosi Bíróság 7. Ptk. 23891/1991/13. sz. végzés.
- 7 Uo.
- 8 SZKÁROSI Endre: A káposztának megtiltani nem lehet. In: *Élet és Irodalom*, 1991, 35. évf., 50. sz., 5. p.
- 9 Uo.
- 10 BH 1992.7.454.
- 11 SZKÁROSI, 2011, 300. p.
- 12 Uo., 288. p.
- 13 BERNÁTH(Y) Sándor – SZKÁROSI Endre: Pont. In: *Élet és Irodalom*, 1992, 36. évf., 26. sz., 4. p.

Képek elérhetősége:

1. oldal: Az Új Hölgyfutár RÉM-számának címlapja: saját példány szkennelése
2. oldal: Torgyán József a Parlamentben: Magyar Hírlap, 1991. május 21., 3. p.